

НАСТАВА И ВАСПИТАЊЕ

2

Београд, 2019.

Извршни издавач:
Педагошко друштво Србије
Теразије 26, 11000 Београд
тел. 011 268 77 49
www.pedagog.rs
E-mail: casopis@pedagog.rs

Суиздавач:
**Институт за педагогију
и андрагогију Филозофског
факултета Универзитета у Београду**
Чика Љубина 18-20, 11000 Београд
тел. 011 3282 985

Главни и одговорни уредници

Др Живка Крњаја

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Лидија Радуловић

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Уредништво

Др Биљана Бодрошки Спариосу

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Лидија Вујичић (Lidija Vujičić)

Учитељски факултет Свеучилишта у Ријеци, Хрватска

Др Јулијана Вучо

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Др Саша Дубљанин

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Весна Жунић Павловић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
Универзитета у Београду

Др Павел Згага (Pavel Zgaga)

Педагошки факултет Универзитета у Љубљани, Словенија

Др Наташа Матовић

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Мати Мери (Matti Meri)

Одељење за образовање наставника Факултета
хуманистичких наука Универзитета у Хелсинкију, Финска

Др Саша Милић

Филозофски факултет у Никшићу Универзитета Црне Горе

Др Владета Милин

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Драгана Павловић Бренеселовић

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Илке Паршман (Ilke Parchmann),

Лајбниц институт за педагогију Природно-математичког
факултета Универзитета у Киелу, Немачка

Др Јан Петерс (Jan Peeters)

Центар за развој на раном узрасту Одељења за студије
социјалне заштите Универзитета у Генту, Белгија

Др Росица Александрова Пенкова

Одељење за образовање наставника Универзитета
„Климент Охридски“ у Софији, Бугарска

Др Алла Степановна Сиденко

Академија за образовање наставника Државног
универзитета „Ломоносов“ у Москви, Русија

Др Милан Станчић

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Др Јелисавета Тодоровић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

Др Емина Хебиб

Филозофски факултет Универзитета у Београду

Издавачки савет

Др Мара Ђукић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Др Ненад Глумбић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
Универзитета у Београду

Др Митја Крајнчан (Mitja Krajncan)

Педагошки факултет Универзитета Приморска у Копру,
Словенија

Др Снежана Лоренс (Snezana Lawrence)

Факултет за здравствену, социјалну заштиту и образовање
Универзитета Англиа Рускин, Уједињено Краљевство

Др Софија Врцељ (Sofija Vrcelj)

Филозофски факултет Свеучилишта у Ријеци, Хрватска

Секретари редакције

Бојана Стојановић

Лука Николић

Лектор

Татјана Догдибеговић

Лектура текстова на енглеском језику

Мр Ана Поповић Пецић

Преводиоци

За енглески језик мр Ана Поповић Пецић

За руски језик др Дара Дамљановић

Технички уредник

Мара Торбица Јовановић

Штампа

ЈП „Службени гласник“

Тираж

350

Издавање часописа финансијским средствима помаже

Министарство просвете, науке и технолошког
развоја Републике Србије и Филозофски факултет
Универзитета у Београду

Индексирање часописа: SCIndeks

На годишњем нивоу објављују се три свеске часописа.

НАСТАВА И ВАСПИТАЊЕ • САДРЖАЈ

143–158	<i>Каџарина Појовић</i>	НАСТАВНИК У ГЛОБАЛНОЈ АГЕНДИ 2030 – ЗНАЧАЈ, УЛОГА И ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ
159–177	<i>Кристијинка Овесни Емина Хебиб Вера Раговић</i>	КОНТИНУИРАНИ ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ НАСТАВНИКА: МЕЂУСОБНА ИГРА ШКОЛСКОГ МЕНАџМЕНТА, ШКОЛСКЕ КЛИМЕ, МОТИВАЦИЈЕ И ИНСЕНТИВА
179–194	<i>Наџаша Николић Радован Анђионијевић</i>	АКТИВНОСТИ ПРОБЛЕМСКИ ОРИЈЕНТИСАНЕ НАСТАВЕ И ПОСТИГНУЋЕ УЧЕНИКА У НАСТАВИ БИОЛОГИЈЕ
195–213	<i>Невена Булајић</i>	ЗНАЧАЈ СОЦИЈАЛНЕ КОМПОНЕНТЕ РАДА УЧЕНИКА У ПРОБЛЕМСКОЈ НАСТАВИ
215–230	<i>Радован Грандић Маја Босанац</i>	ПЕДАГОШКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ ДРУШТВЕНО РЕЛЕВАНТНОГ УНИВЕРЗИТЕТА
231–250	<i>Драјан Парџало Марјарета Скопљак Тајјана Михајловић</i>	ПОДСТИЦАЊЕ КРИТИЧКОГ МИШЉЕЊА У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ НАСТАВИ
251–263	<i>Оља Милошевић</i>	ВАЖНОСТ ОЧУВАЊА МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА У ИНТЕРНАЦИОНАЛНИМ ШКОЛАМА
265–283	<i>Славица Голубовић Невена Јечменица Надица Јовановић-Симић Мирјана Пејровић-Лазић</i>	АРТИКУЛАЦИОНЕ И ФОНОЛОШКЕ СПОСОБНОСТИ ДЕЦЕ УЗРАСТА ОД ПЕТ ДО СЕДАМ ГОДИНА
284–290	УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ	

STUDIES IN TEACHING AND EDUCATION • CONTENTS

143–158	<i>Katarina Popović</i>	THE TEACHER IN THE GLOBAL 2030 AGENDA: IMPORTANCE, ROLE AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT
159–177	<i>Kristinka Ovesni Emina Hebib Vera Radović</i>	CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS: INTERPLAY OF THE SCHOOL MANAGEMENT, SCHOOL CLIMATE, MOTIVATION AND INCENTIVES
179–194	<i>Nataša Nikolić Radovan Antonijević</i>	PROBLEM-BASED LEARNING ACTIVITIES AND STUDENTS' PERFORMANCE IN BIOLOGY CLASSES
195–213	<i>Nevena Bulajić</i>	THE IMPORTANCE OF THE SOCIAL COMPONENT OF PROBLEM-SOLVING ACTIVITIES IN PROBLEM-BASED LEARNING
215–230	<i>Radovan Grandić Maja Bosanac</i>	THE PEDAGOGICAL IMPLICATIONS OF THE SOCIALLY RELEVANT UNIVERSITY
231–250	<i>Dragan Partalo Margareta Skopljak Tatjana Mihajlović</i>	STIMULATING CRITICAL THINKING IN HIGHER EDUCATION
251–263	<i>Olja Milosevic</i>	THE IMPORTANCE OF MOTHER TONGUE MAINTENANCE IN INTERNATIONAL SCHOOLS
265–283	<i>Slavica Golubović Nevena Ječmenica Nadica Jovanović-Simić Mirjana Petrović-Lazić</i>	THE ARTICULATION ABILITIES AND PHONOLOGICAL AWARENESS OF FIVE- TO SEVEN-YEAR-OLDS
284–290	<i>CONTRIBUTORS NOTES</i>	

ОБУЧЕНИЕ И ВОСПИТАНИЕ • СОДЕРЖАНИЕ

143–158	<i>Катарина Попович</i>	ПРЕПОДАВАТЕЛЬ В ГЛОБАЛЬНОЙ ПОВЕСТКЕ ДНЯ 2030 - ЗНАЧЕНИЕ, РОЛЬ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ
159–177	<i>Кристинка Овесни Эмина Хебиб Вера Радович</i>	НЕПРЕРЫВНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ: СОВМЕСТНАЯ ИГРА ШКОЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТА, ШКОЛЬНОГО КЛИМАТА, МОТИВАЦИИ И ПОБУЖДЕНИЯ
179–194	<i>Наташа Николич Радован Антониевич</i>	АКТИВНОСТИ ПРОБЛЕМНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ И ДОСТИЖЕНИЯ УЧЕНИКОВ В ОБЛАСТИ БИОЛОГИИ
195–213	<i>Невена Булайич</i>	ЗНАЧЕНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ РАБОТЫ УЧЕНИКОВ В ПРОБЛЕМНОМ ОБУЧЕНИИ
215–230	<i>Радован Грандич Майя Босанац</i>	ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ОБЩЕСТВЕННО РЕЛЕВАНТНОГО УНИВЕРСИТЕТА
231–250	<i>Драган Партало Маргарета Скопљак Татьяна Михайлович</i>	ПООЩРЕНИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАНИИ
251–263	<i>Оля Милошевич</i>	ВАЖНОСТЬ СОХРАНЕНИЯ РОДНОГО ЯЗЫКА В МЕЖДУНАРОДНЫХ ШКОЛАХ
265–283	<i>Славица Голубович Невена Ечменица Надица Йованович-Симич Мирьяна Петрович-Лазич</i>	АРТИКУЛЯЦИОННЫЕ И ФОНОЛОГИЧЕСКИЕ СПОСОБНОСТИ ДЕТЕЙ В ВОЗРАСТЕ ОТ ПЯТИ ДО СЕМИ ЛЕТ
284–290	<i>ПРАВИЛО ПУБЛИКАЦИИ ДЛЯ АВТОРОВ</i>	

Наставник у глобалној Агенди 2030 – Значај, улога и професионални развој¹

Катарина Поповић²

Одељење за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду, Србија

Апстракт У раду се разматрају питања места и схватања наставника и наставничке професије у глобалном програму Уједињених нација: Агенда 2030 – Циљеви одрживог развоја. Сем саме Агенде, анализирају се и прашећа програмска докумената креирана на основу ње. У фокусу су питања значаја и улоге наставника и његовој професионалној развоја, као и посебне области и компетенције којима се очекује да овлада. Разматра се дискурзивни карактер Агенде 2030 и начина на који он утиче на схватање улоге наставника и консидирају се велика дискрејанца између рејторике главних актера – Уједињених нација и Унеска, и имплементације оној што главни програмски документи обећавају. На крају се анализирају новији трендови који обликују имплементацију Агенде и који условљавају да се дефинисани циљеви веома брзо остварују и да долази до тренда смањења, па чак и озбиљној угрожавања места наставника у образовном систему.

Кључне речи: наставник, образовна политика, Агенда 2030, Циљеви одрживог развоја, SDG 4.

1 Рад је проистекао из пројекта *Модели процењивања и стрављења унапређивања квалитета образовања у Србији*, бр. 179060 (2011–2019) које реализује Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду, а финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

2 kpovic@f.bg.ac.rs

The teacher in the global 2030 Agenda: Importance, role and professional development

Katarina Popović

Department of Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy,
University of Belgrade, Serbia

Abstract *The paper looks at the questions of the position of teachers and the teaching profession and the way they are viewed in the United Nations global program The 2030 Agenda for Sustainable Development. In addition to the Agenda, supporting program documents created on the basis of the Agenda are also analyzed. The focus is on the questions of the teacher's importance and roles and his/her professional development, as well as the particular areas and competencies that the teacher is expected to master. The paper also looks at the discursive features of The 2030 Agenda and the way in which they affect the view of the teacher's role, and remarks on the great discrepancy between the rhetoric of the main actor – the United Nations and UNESCO – and the implementation of what is promised in the principal program documents. The final section of the paper analyzes recent trends shaping the implementation of the Agenda and slowing down the achievement of the defined goals, and notes the tendency for diminishing, and even seriously threatening, the position of teachers in the education system.*

Keywords: *teacher, education policy, The 2030 Agenda, Sustainable Development Goals, SDG 4.*

Преподаватель в глобальной повестке дня 2030 – значение, роль и профессиональное развитие

Катарина Попович

Кафедра педагогики и андрагогики, Философский факультет,
Университет в Белграде, Сербия

Резюме *В статье обсуждаются проблемы места и роли учителей и преподавателей в Глобальной программе ООН: Повестка дня на период до 2030 года – Цели устойчивого развития. Помимо самой Повестки дня, анализируются вспомогательные программные документы, созданные на ее основе. Основное внимание уделяется вопросам о важности, роли и профессиональном развитии преподавателя, а также конкретным областям и компетенциям, которыми он должен обладать. Обсуждается дискурсивный характер Повестки дня на период до 2030 года и ее влияние на понимание роли преподавателя, а также серьезное несоответствие между риторикой главного участника – Организацией Объединенных Наций и ЮНЕСКО – и реализацией того, что обещают основные программные документы. В конце анализируются последние тенденции, влияющие на реализацию Повестки дня, которые обуславливают замедление достижения поставленных целей и влияют на тенденцию уменьшения или даже серьезного снижения позиции преподавателей в системе образования.*

Ключевые слова: *преподаватель, образовательная политика, Повестка дня на период до 2030 года, цели устойчивого развития, SDG 4.*

Continuing Professional Development of Teachers: Interplay of the School Management, School Climate, Motivation and Incentives¹

Kristinka Ovesni²

Department for Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy,
University of Belgrade, Serbia

Emina Hebib

Department for Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy,
University of Belgrade, Serbia

Vera Radović

Teacher Education Faculty,
University of Belgrade, Serbia

Abstract

This study is aimed to explore interconnections of incentives and motivation that instigate and affect teachers to participate in programs for continuing professional development of teachers (CPDT) with organizational characteristics (effective school management and supportive school climate) that support teachers' participation in the CPDT programs, and their satisfaction with these programs. The sample of teachers from 92 primary schools in Serbia (N=1162) were included. The data were collected by three instruments that consisted of 93 items in total, that had to measure perception of: supportiveness of the school management, the school climate, and the different incentives and motives. The collected data were subjected to a few common (frequencies, std. deviation, means, etc.) and more complex statistical proceedings (exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, and structural equation model analysis). The results indicate complex interplay of motivation and incentives with perceived school management and perceived school climate, with emphasis on requirement for detailed planning, development and distribution of CPDT programs that are useful for everyday activities of teachers, for their self-realization and for improvement of their performance, while in this process special attention should be given to development of effective school management and school climate conducive for teacher's continuing professional development.

Keywords: *incentives, motivation, programs for continuing professional development of teachers, school climate, school management.*

---

1 This article is a result of the project „Models of evaluation and strategies for improvement of education quality in Serbia”, No 179060 (2011–2019), financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development, Republic of Serbia.

2 kovesni@f.bg.ac.rs

Континуирани професионални развој наставника: међусобна игра школског менаџмента, школске климе, мотивације и инсентива

Кристинка Овесни

Катедра за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду, Србија

Емина Хебиб

Катедра за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду, Србија

Вера Радовић

Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Србија

Апстракт Циљ овог истраживања био је испитивање узајамних веза инсентива и мотивације који подстичу наставнике и учитеље на њихово учење у програмима за континуирано професионално усавшавање (КПУН) са карактеристикама организације (ефективни школски менаџмент и подстицајна школска клима), те учењем наставника у програмима за КПУН и њиховим задовољством тим програмима. Узорак су чинили наставници из 92 основне школе из Србије (N=1162). Подаци су прикуљани помоћу три инструмента, који се састоје од укупно 93 ставке, за мерење перцепције: подстицајности школског менаџмента, школске климе и различитих инсентива и мотива. Прикуљени подаци подвргнути су неколицини уобичајених статистичких процедура (фреквенције, стандардна девијација, аритметичка средина и сл.), те сложенијим статистичким процедурама (експланаторна факторска анализа, конфирматорна факторска анализа, моделовање структуралних једначина). Резултати упућују на сложена међусобна „циру“ мотивације и инсентива са перцепцијом школског менаџмента и школске климе и указују на потребу за детаљним планирањем, развојем и реализацијом програма за КПУН који би били корисни за свакодневи посао наставника, њихову самореализацију и побољшање перформансе, док би у том процесу ваљало посебну пажњу оклопити развоју школског менаџмента и школске климе подстицајне за континуирано професионално усавшавање наставника.

Кључне речи: инсентиви, мотивација, програми континуираног професионалног усавшавања наставника, школска клима, школски менаџмент.

Непрерывное профессиональное развитие преподавателей: совместная игра школьного менеджмента, школьного климата, мотивации и побуждения

Кристинка Овесни

Кафедра педагогики и андрагогики, Философский факультет,
Университет в Белграде

Эмина Хебиб

Кафедра педагогики и андрагогики, Философский факультет,
Университет в Белграде

Вера Радович

Факультет для подготовки учителей начальной школы,
Университет в Белграде

Резюме

Целью данного исследования было изучение взаимной связи побуждения и мотивации, которые стимулируют преподавателей и влияют на их участие в программах непрерывного профессионального развития (ПНПР) с характеристиками организации (эффективное управление школой и благоприятный школьный климат), а также с вовлечением учителей в программы ПНПР и их удовлетворенность этими программами. В исследовании приняли участие преподаватели из 92 восьмилетних школ в Сербии (N = 1162). Данные собраны с использованием трех инструментов, состоящих из 93 пунктов, для измерения восприятия, а именно: активность школьного менеджмента, школьный климат и различные побуждения и мотивы. Собранные данные подвергнуты нескольким общим статистическим процедурам (частота, стандартное отклонение, арифметическая среда и т. п.) и более сложным статистическим процедурам (объяснительный факторный анализ, подтверждающий факторный анализ, моделирование структурных уравнений). Результаты указывают на сложную взаимную „игру“ мотивации и побуждений с восприятием школьного менеджмента и школьным климатом, а также на необходимость детального планирования, разработки и реализации программ ПНПР, которые были бы полезны в повседневной работе преподавателей, их самореализации и повышении компетентности. Одновременно, особое внимание следует уделять развитию школьного менеджмента и школьного климата, что способствовало бы постоянному профессиональному развитию преподавателей и учителей.

Ключевые слова: побуждения, мотивация, программы непрерывного профессионального развития учителей, школьный климат, школьный менеджмент.

Активности проблемски оријентисане наставе и постигнуће ученика у настави биологије¹

Наташа Николић²

Одељење за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду, Србија

Радован Антонијевић

Одељење за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду, Србија

Апстракт Дидактички осмишљени проблеми и активно трајање ученика у процесу њиховог решавања проблемски оријентисану наставу диференцирају у односу на друге начине наставног рада. У раду се анализирају активности које ученици реализују на часовима проблемски оријентисане наставе. Циљ истраживања које је представљено у овом раду је да се истражи квалитет и начин реализације активности проблемски оријентисане наставе у биологији, као и да се утврди повезаност између активности проблемски оријентисане наставе и постигнућа ученика. У истраживању је учествовало 565 ученика осмог разреда. Користиће се дескриптивно-аналитичка метода, а подаци су прикупљени помоћу шехнике скалирања и шехнике шесирања. Резултати истраживања показују да истраживане активности проблемски оријентисане наставе улавно представљају саставни део процеса решавања биолошких проблема на часовим проблемски оријентисане наставе. Реистироване су позитивне корелације између успешности и квалитета реализације активности проблемски оријентисане наставе и постигнућа ученика.

Кључне речи: проблемски оријентисана настава, активности проблемски оријентисане наставе, постигнуће ученика, настава биологије.

---

¹ Рад је настао у оквиру пројекта „Модели процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији” (број 179060, 2011–2018), Института за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду.

² natasa.nikolic@f.bg.ac.rs

Problem-based learning activities and students' performance in biology classes

Nataša Nikolić

Department of Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

Radovan Antonijević

Department of Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

Abstract *Didactically designed problems and students' active search for solutions are features that distinguish problem-based instruction from other forms of instruction. The paper analyzes the activities carried out by students in classes with problem-based instruction. The aim of the research presented in this paper was to study the quality and implementation of problem-based learning activities in biology classes, and also to discover correlations between problem-based learning activities and students' performance. 565 eighth-grade students participated in the study. The descriptive-analytical method was used in the research, and data were collected using the scaling and testing techniques. The results indicate that the problem-based learning activities studied tended to be an integral part of the process of solving biology problems in problem-based classes. Positive correlations were found between the frequency and quality of implementation of problem-based learning activities and student performance.*

Keywords: *problem-based instruction, problem-based learning activities, student performance, biology classes.*

Активности проблемно-ориентированного обучения и достижения учеников в области биологии

Наташа Николич

Кафедра педагогики и андрагогики, Философский факультет Университета в Белграде

Радован Антониевич

Кафедра педагогики и андрагогики, Философский факультет Университета в Белграде

Резюме *Дидактически разработанные задания и активное отношение учащихся в процессе поиска решения заданий являются характеристиками, выделяющими проблемно-ориентированное обучение среди других способов обучения. В данной статье анализируются активности, выполняемые учащимся на уроках проблемно-ориентированного обучения. Целью представленного в данной статье исследования было определение качества и способа реализации активностей в проблемно-ориентированной педагогической деятельности в преподавании биологии, а также выявление отношения между проблемно-ориентированным обучением и успехом учащихся. Исследование проведено на примере 565 учеников восьмого класса основной школы. В исследовании использован описательно-аналитический метод, а данные собраны с применением метода шкалирования и метода тестирования. Полученные результаты показывают, что исследованные активности проблемно-ориентированного обучения, как правило, являются составной частью процесса решения биологических проблем на уроках проблемно-ориентированного обучения. Также отмечается положительная корреляция между частотой и качеством осуществления активностей проблемно-ориентированного обучения и успеваемостью учащихся.*

Ключевые слова: *проблемно-ориентированное обучение, активности проблемного обучения, успеваемость учеников, преподавание биологии.*

Значај социјалне компоненте рада ученика у проблемској настави

Невена Булајић¹

Филозофски факултет, Универзитет Црне Горе, Никшић, Црна Гора

Апстракт Увид у начин реализације проблемске наставе и утврђивање њених утицаја на посטיгнуће ученика представљају тежиште нашег истраживања. Реализовали смо експериментално истраживање са паралелним групама ученика друге циклуса основне школе, са циљем да утврдимо утицај примене проблемске наставе на посטיгнућа ученика на тесну знања из математике. Вредновање ефеката проблемске наставе кроз педагошко експериментално истраживање је поуздан начин провере резултата ранијих истраживања из ове области, али и допринос педагошкој науци када је у питању следеће значајности утицаја ове врсте наставе на развијање разноврсних савремених вештина и компетенција. Поред главне, експерименталне методе, у оквиру које смо користили технику тестирања, применили смо и дескриптивну методу у оквиру које смо користили технику систематског посматрања са циљем да идентификујемо на који се начин организује и примењује проблемска настава. Узорак истраживања обухватио је 480 ученика и 14 наставника друге циклуса у оквиру две основне школе на територији општине Никшић. Истраживање је показало да је већина наставника експерименталних група (Е-група) адекватно применила проблемску наставу. У Е-групама су идентификоване разлике када је у питању начин посмицања ученика, комуникација субјекта и облик наставног рада. То је резултирало различитим посмицањем Е-група ученика на тесновима знања у односу на контролне групе (К-групе). Примена проблемске наставе се показала ефикаснијом када ученици решавају проблеме у групи кроз кооперацију и сарадњу него када су ученици самостално радили на решавању проблема. Тим поводом истражићемо вредности групног рада ученика приликом реализације проблемске наставе, који истражиће развијање три домена компетенција новог века, које је 2011. године дефинисала Комисија Националне истраживачке савете (The National Research Council): когнитивни, интерперсонални и интраперсонални.

Кључне речи: проблемска настава, решавање проблема, посмицања ученика, кооперација, групни облик рада.

¹ nevenabulajic@gmail.com

The importance of the social component of problem-solving activities in problem-based learning

Nevena Bulajić

Faculty of Philosophy, University of Montenegro, Nikšić, Montenegro

Abstract

This paper explores the ways in which problem-based learning is implemented and its effect on student performance. We conducted a parallel group study of primary school students in grades 5 to 8 to examine the effect of problem-based learning on students' scores on a math test. The assessment of the effect of problem-based learning using an experimental study is a reliable means of verifying the results of earlier research in this area, but also contributes to pedagogical research in terms of assessing the importance of the effect of this type of instruction on the development of various modern skills and competencies. In addition to the principal, experimental method and testing technique, we have employed the descriptive method and the technique of systematic observation in order to identify the manner in which problem-based learning is organized and implemented. The sample consisted of 480 students in grades 5–8 and 14 teachers in two primary schools in the municipality of Nikšić. The results indicate that the majority of teachers in the experimental groups (E-groups) adequately implemented problem-based learning. Differences between E-groups were identified with regard to the way in which students were incentivized, communication between the subjects, and the form of instruction, resulting in differences in performance between E-group students and control group (C-group) students on knowledge tests. Problem-based learning was found to be more effective when students worked on problems in a group format through cooperation and collaboration rather than working on problems individually. We therefore highlight the advantages of group work when implementing problem-based learning, which promotes the development of three areas of competencies in the modern age, as defined by the National Research Council committee in 2011: the cognitive, the interpersonal and the intrapersonal.

Keywords: *problem-based learning, problem solving, student performance, collaboration, group work.*

Значение социальной составляющей работы учеников в проблемном обучении

Невена Булайич

Философский факультет, Университет Черногории,
Никшич, Черногория

Резюме

В центре нашего исследования находится анализ способа реализации проблемного обучения и его влияния на успеваемость учащихся. Мы провели экспериментальное исследование с параллельными группами учащихся второго цикла начальной школы с целью определения влияния применения проблемного обучения на достижение учащихся в тесте знаний по математике. Оценка влияния проблемного обучения на основе педагогических экспериментальных исследований является надежным способом проверки результатов предыдущих исследований в этой области, а также вносит вклад в педагогическую науку, когда речь идет о понимании важности влияния этого типа обучения на приобретение разнообразных современных навыков и компетенций. В дополнение к основному экспериментальному методу с проведенным тестированием, в исследовании использован описательный метод с применением метода систематического наблюдения в целях определения способов организации и реализации проблемного обучения. Выборка включала 480 учеников и 14 учителей второго цикла в двух начальных школах в Никшиче. В результате исследования выяснилось, что большинство преподавателей экспериментальных групп (Э-групп) адекватно применяют проблемное обучение. В Э-группах обнаружена разница в способах активизации учеников, в коммуникации субъектов и в форме обучения. Это привело к различным достижениям учеников Э-групп на тестах знания, по сравнению с контрольными группами (К-группы). Применение проблемно-ориентированного обучения оказалось более эффективным в случае, когда учащиеся решали проблемы в группе, в совместной работе и сотрудничестве, чем когда они самостоятельно работали над решением проблем. В связи с этим подчеркивается преимущество групповой формы работы в реализации проблемного обучения, так как способствует развитию трех областей компетенций нового века, которые в 2011 году определены Национальным исследовательским советом: когнитивных, межличностных и внутриличностных.

Ключевые слова: проблемное обучение, решение проблем, успеваемость учащихся, сотрудничество, групповая форма работа.

Педагошке импликације друштвено релевантног универзитета¹

Радован Грандић²

Одсек за педагогију, Филозофски факултет,
Универзитет у Новом Саду, Србија

Маја Босанац

Одсек за педагогију, Филозофски факултет,
Универзитет у Новом Саду, Србија

Апстракт Од свој настанка у средњем веку па све до савремене универзитетске у периоду глобализације, универзитети су креирани према социјалним, културним, економским и политичким приликама. Савремени универзитети суочавају се са све бројнијим захтевима који долазе из спољашње окружења које очекује решавање друштвених проблема путем образовања. У том оквиру и циљеви образовања предмет су социјалне редефинисања и усклађивања са потребама нових друштвених реалности. Као циљ рада представља се сагледавање педагошких импликација друштвено релевантног универзитета из угла два аспекта: (а) забринутости за будућност универзитета, саму идеју универзитета, као и смањивање улоге универзитета као критичара друштва; (б) значаја и неопходности остварања универзитета према заједници у циљу доприноса друштву. Оба аспекта дата су у оквиру аналитичког приступа изазовима са којима се суочава савремени универзитет, као и у оквиру проучавања друштвене релевантности универзитета, која се доводи у везу с циљем мисије универзитета. Заједно представљамо тренутне иницијативе које заједнички остварају универзитет према окружењу: пројекат Инститucionalни оквир за развој циљне мисије универзитета, као и Стратегију развоја образовања у Републици Србији до 2020. Елаборацијом проучене литературе представљамо педагошке импликације друштвено релевантног универзитета. Као закључак рада истиче се да је плурализам приступа који се сагледавају аналитички и критички једини адекватан начин да се однос универзитета и његовог окружења сагледа у целини.

Кључне речи: универзитет, друштвена релевантност, циљеви образовања, интелектуална пројекат, циљна мисија универзитета.

---

1 Рад је настао у оквиру пројекта: Педагошки плурализам као основа стратегије образовања (179036) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

2 grandic@neobee.net

Примљено: 25.03.2019.

Коригована верзија рада примљена: 15.04.2019.

Прихваћено за штампу: 14.06.2019.

The pedagogical implications of the socially relevant university

Radovan Grandić

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy,
University of Novi Sad, Serbia

Maja Bosanac

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy,
University of Novi Sad, Serbia

Abstract *From the founding of the first universities in the Middle Ages to the modern university in the period of globalization, universities have been created according to the prevailing social, cultural, economic and political conditions. Contemporary universities are faced with numerous demands from the external environment which expects social problems to be solved through education. In this context goals of education are also subject to constant redefinition and alignment with the needs of new social realities. The aim of the paper is to examine the implications of a socially relevant university from the perspective of two approaches: (a) concerns about the future of the university, the very idea of the university itself, and the reduction of the role of universities as critics of society; (b) the importance and necessity of opening a university to the community in order to contribute to society. Both approaches have been permeated within the analytical approach to the challenges facing the modern university, as well as within the study of the social relevance of the university which is linked to the third mission of the university. We then present the current initiatives that advocate the opening of universities towards the environment, the project Institutional Framework for the Development of the Third Mission of the University, as well as the Strategy for the Development of Education in the Republic of Serbia until 2020. Through elaboration of the relevant literature, we also present the pedagogical implications of a socially relevant university. In conclusion, we emphasize that the pluralism of analytical and critical approaches is the only adequate way to consider the relation of the university and its environment as a whole.*

Keywords: *university, social relevance, education goals, stakeholder groups, third mission of universities.*

Педагогические последствия общественно релевантного университета

Радован Грандич

Кафедра педагогики, Философский факультет,
Университет в Нови-Саде, Сербия

Маја Босанац

Кафедра педагогики, Философский факультет,
Университет в Нови-Саде, Сербия

Резюме *С момента создания в средние века до современной эпохи глобализации, университеты создавались в соответствии с социальными, культурными, экономическими и политическими обстоятельствами. Современные университеты сталкиваются с растущим числом требований со стороны внешней среды, которая ожидает решения социальных проблем посредством образования. В таком контексте цели образования также подлежат постоянному пересмотру и согласованию с потребностями новых общественных отношений. Целью статьи является рассмотрение педагогических последствий общественно релевантного университета с точки зрения двух подходов: (а) заботы о будущем университета, о самой идее университета и снижении его роли критика общества; (б) важности и необходимости открытия университета, чтобы внести свой вклад в развитие общества. Оба подхода связаны с аналитическим подходом к стоящим перед современным университетом задачам, а также с изучением общественной релевантности университета, связанной с третьей миссией университета. Далее приводятся текущие инициативы, выступающие за открытие университета для окружающей среды: проект „Институциональные рамки для развития третьей миссии университета“, а также „Стратегия развития образования в Республике Сербии до 2020 года“. На основе изученной литературы приводятся педагогические импликации общественно релевантного университета. В заключении статьи подчеркивается, что плюрализм подходов, которые обсуждаются аналитически и критически, является единственным адекватным способом рассмотрения отношения между университетом и его средой в целом.*

Ключевые слова: *университет, общественная релевантность, образовательные цели, интерес группы, третья миссия университета.*

Подстицање критичког мишљења у универзитетској настави

Драган Партало¹

Филозофски факултет, Универзитет у Бањој Луци, Босна и Херцеговина

Маргарета Скопљак

Филозофски факултет, Универзитет у Бањој Луци, Босна и Херцеговина

Татјана Михајловић

Филозофски факултет, Универзитет у Бањој Луци, Босна и Херцеговина

Апстракт Критичко мишљење као идеал универзитетске наставе посебан значај има у образовању будућих наставника од којих очекујемо да као критички мислиоци уче групе да критички мисле. Критичко мишљење је комплексан и вишедимензионалан појам који обухвата широк опсег способности и диспозиција. Из различитих схваћања самог појма произилазе и пристоји образовању за критичко мишљење. Између аутора најчешће се води се расправа о три пристоја: у оквиру посебне модула само за развој општих способности критичкој мишљења, у оквиру наставних предмета и комбинацијом ова два пристоја. Примјеном скале Ликертовој типичности на узорку 539 студентки педагошких и наставничких смјерова Универзитета у Бањој Луци испитани су ставови о начинима подстицања критичкој мишљења у настави. Факторском анализом издвојена су четири начина подстицања критичкој мишљења у универзитетској настави: смислено учење, подстицајна питања, истраживачке наставне ситуације и подстицајно вјежбање. Према ставовима студената, критичко мишљење се у највећој мјери подстиче смисленим учењем у настави, док су најмање изражене истраживачке наставне ситуације. Идентификоване су и разлике с обзиром на студијски програм и годину студија. Истраживачки налази указују на то да постоји потреба да се у настави осмишљавају и нови модели подстицања критичкој мишљења водећи рачуна о различитим студијским програмима, годинама студија и потребама будуће професионалне ангажовања студената.

Кључне речи: критичко мишљење, универзитетска настава, студенти.

---

¹ dragan.partalo@ff.unibl.org

Stimulating critical thinking in higher education

Dragan Partalo

Faculty of Philosophy, University of Banja Luka,
Bosnia and Herzegovina

Margareta Skopljak

Faculty of Philosophy, University of Banja Luka,
Bosnia and Herzegovina

Tatjana Mihajlović

Faculty of Philosophy, University of Banja Luka,
Bosnia and Herzegovina

Abstract *Critical thinking as an ideal of higher education is particularly important in the education of prospective teachers, who are expected to be critical thinkers capable of teaching others to think critically. Critical thinking is a complex and multidimensional concept encompassing a broad range of abilities and dispositions. Different approaches to critical thinking instruction are rooted in different understandings of the concept. Authors tend to debate the relative merits of three approaches: a separate module aimed at developing general critical thinking abilities, critical thinking instruction integrated into existing courses, or a combination of the two. A Likert-type scale was used to elicit the attitudes to the promotion of critical thinking in education of a sample of 539 pedagogy and education students of the University of Banja Luka. Factor analysis identified four ways of stimulating critical thinking in higher education: meaningful learning, thought-provoking questions, exploratory teaching and learning strategies, and stimulating practice. The results indicate that most students believe critical thinking is best promoted through meaningful learning in the classroom, while exploratory teaching and learning strategies are least cited. Differences were identified between students of different study programs and different years of study. The research findings indicate that there is a need for designing new models of critical thinking stimulation while taking into account different study programs, years of study and students' needs in terms of their future careers in education.*

Keywords: *critical thinking, higher education, university students.*

Поощрение критического мышления в университетском образовании

Драган Партало

Филозофски факултет, Университет в Баня-Луке, Босния и Герцеговина

Маргарета Скопљак

Филозофски факултет, Университет в Баня-Луке, Босния и Герцеговина

Татјана Михајловић

Филозофски факултет, Университет в Баня-Луке, Босния и Герцеговина

Резюме *Критическое мышление как идеал университетского образования имеет особое значение в обучении будущих учителей, которые, ожидается, как критические мыслители, научат других мыслить критически. Критическое мышление - сложное и многоплановое понятие, которое охватывает широкий спектр способностей и склонностей. В зависимости от понимания самого термина возникают подходы к обучению критическому мышлению. Авторами обычно обсуждаются три подхода: в рамках специального модуля для развития общих навыков критического мышления, в рамках учебных предметов и сочетанием этих двух подходов. С применением шкалы Лайкерта, на примере 539 студентов педагогических и преподавательских направлений Университета в Баня-Луке, исследованы мнения о способах стимулирования критического мышления в обучении. На основе факторного анализа выделены четыре способа активизации критического мышления: осмысленное обучение, стимулирующие вопросы, исследовательские стратегии и стимулирующие упражнения. По мнению студентов, критическое мышление главным образом стимулируется осмысленным обучением, пока исследовательские стратегии обучения наименее представлены. Различия также выявлены в отношении программы и года обучения. Результаты исследования показывают, что существует необходимость в разработке новых моделей стимулирования критического мышления в преподавании, принимая во внимание различные учебные программы, годы обучения и потребности будущей профессиональной работы студентов.*

Ключевые слова: *критическое мышление, университетское образование, студенты.*

The importance of mother tongue maintenance in international schools

Olja Milošević¹

International School of Belgrade, Belgrade, Serbia

Abstract

The increasing mobility of people implies an increasing number of students who start mastering two or more languages. A number of educational institutions provide schooling for different populations of migrant children. International schools are one type of these providers. In order to assist students coming from various language backgrounds, international schools that provide for migrant students have one language of instruction that is, in most cases, different from the language of the host country and from the mother tongues of many students in the school. In that environment, students begin to acquire a second language as soon as they enter an international school, and sadly, their mother tongue development tends to be neglected. Students who follow an international curriculum learn at least two languages, but the lack of sufficient knowledge of their mother tongue impacts their development of literacy and their academic achievement in general. This paper consists of two parts. The first part gives the theoretical implications for the importance of mother tongue maintenance. The second part presents findings from a small-scale study conducted in one international school where the language of instruction is English. The study was carried out with students who acquire two or more languages simultaneously. It deals with the language development of several students in that school and their perspectives on the importance of the mother tongue and the role of English in their education. The findings indicate that students whose mother tongue is maintained seem to have better success in school.

Keywords: *mother tongue maintenance, English as an Additional Language, international education.*

---

1 omilosevic@isb.rs

Важност очувања матерњег језика у интернационалним школама

Оља Милошевић

Интернационална школа у Београду, Београд, Србија

Апстракт Велика мобилност људи доводи до све веће броја ученика који савладавају два или више језика. Извесан број међународних образовних институција обезбеђује школовање за различите популације деце миграната. Међународне школе садају у трију. Како би помогли деци која долазе из различитих језичких средина, међународне школе, које пружају образовање деци миграната, користе један језик на коме се одвија настава – у највећем броју случајева то је енглески језик – који се разликује од језика земље у којој се школа налази, као и од матерњег језика већине ученика. У таквом окружењу, ученици почињу да усвајају други језик чим дођу у међународну школу и, нажалост, развој њиховог матерњег језика често бива занемарен. Ученици који прате међународни наставни програм науче најмање два језика, али недовољно знање матерњег језика утиче на развој писмености и на академска достигнућа уопште. Овај рад се састоји из два дела. Први део наводи теоријске импликације о важности очувања матерњег језика. Други део представља налазе истраживања које је сprovedено у једној међународној школи у којој се настава изводи на енглеском језику. Истраживање је сprovedено међу ученицима који истовремено усвајају два или више језика у тој школи. Разматрају се језички развој неколико ученика из те школе и њихова размишљања о важности матерњег и улози енглеског језика у њиховом образовању. Налази указују на то да ученици који имају развијен матерњи језик постижу и бољи успех у школи.

Кључне речи: очување матерњег језика, енглески као други језик, међународно образовање.

Важность сохранения родного языка в международных школах

Оля Милошевич

Международная школа в Белграде, Белград, Сербия

Резюме

Высокая мобильность людей приводит к увеличению числа учащихся, владеющих двумя или больше языками. Ряд международных образовательных учреждений предоставляет возможность образования различным группам детей-мигрантов. Международные школы относятся к этой группе. Чтобы помочь детям из разных языковых групп, международные школы, предоставляющие образование детям-мигрантам, используют один язык, на котором осуществляется обучение, - в большинстве случаев это английский, - который отличается от языка страны, в которой расположена школа. и от родного языка большинства учащихся. В такой среде учащиеся начинают изучать второй язык, как только они поступают в международную школу, и, к сожалению, развитием их родного языка часто пренебрегают. Учащиеся, обучающиеся по международной учебной программе, изучают как минимум два языка, но отсутствие знаний родного языка влияет на развитие грамотности и успеваемость в целом. Данная работа состоит из двух частей. В первой части изложены теоретические положения о важности сохранения родного языка. Во второй части представлены результаты исследования, проведенного в международной школе, где обучение ведется на английском языке. Исследование проведено среди учащихся, которые одновременно изучали два или больше языков в этой школе. Анализируется языковое развитие нескольких учеников из этой школы и их мнения о важности родного языка и роли английского языка в их образовании. Результаты показывают, что учащиеся с развитым знанием родного языка достигают лучших результатов в школе.

Ключевые слова: *сохранение родного языка, английский как второй язык, международное образование.*

Артикулационе и фонолошке способности деце узраста од пет до седам година¹

Славица Голубовић

Одељење за логопедију, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
Универзитет у Београду, Србија

Невена Јечменица²

Одељење за логопедију, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
Универзитет у Београду, Србија

Надица Јовановић-Симић

Одељење за логопедију, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
Универзитет у Београду, Србија

Мирјана Петровић-Лазич

Одељење за логопедију, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
Универзитет у Београду, Србија

Апстракт Развој способности артикулације гласова и фонолошке свесности прелази кроз различите фазе током предшколског периода. Циљ нашег истраживања је утврђивање артикулационих способности и нивоа развијености фонолошке свесности код деце типичног развоја. У истраживању је учествовало 195 деце, узраста од пет до седам година. За процену способности артикулације гласова и фонолошке свесности примењени су Глобални артикулациони тест и Тест за испитивање фонолошке свесности – ФОНТ тест. Резултати истраживања су показали да у зависности од узраста од 42% до 78,3% деце правилно изговара свих 30 гласова српског језика. Анализом резултата утврдили смо да су приликом процене елемената фонолошке свесности деца постигла највећи успех на задацима: сјајање слојева (99,1%), слојовна сејменација (85%) и идентификовање почетног фонема (86,1%), док је најмањи успех постигнут на задатку елиминације почетног фонема (48,8%). Резултати су показали да се с узрастом деце повећава и њихова успешност на највећем броју задатака у оквиру процењених елемената фонолошке свесности, као што су: идентификовање почетног фонема, препознавање риме, фонемска сејменација, идентификовање завршног фонема, елиминација почетног фонема и фонемска сукцесија (почетни фонем). Развој способности идентификовања завршног фонема, елиминације почетног фонема и фонемске сукцесије (почетни фонем) настаје

1 Рад је проистекао из пројекта ИО 178027 (2011–) чију реализацију финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

2 nevenajecmenica88@gmail.com

се и даље током поласка у школу, о чему говоре подаци о проценуалној успешности деце на узрасној од седам година. С обзиром на то да фонолошка свесност има значајну улогу у развоју и стицању способности читања, у раду са децом предшколској узрасној посебну пажњу треба посветити задацима који подстичу развој фонолошке свесности.

Кључне речи: артикулационе способности, фонолошке способности, фонолошка свесност, узрастне разлике, деца типичној развоја.

The articulation abilities and phonological awareness of five- to seven-year-olds

Slavica Golubović

Department of Speech-Language Pathology, Faculty of Special Education and Rehabilitation,
University of Belgrade, Serbia

Nevena Ječmenica

Department of Speech-Language Pathology, Faculty of Special Education and Rehabilitation,
University of Belgrade, Serbia

Nadica Jovanović-Simić

Department of Speech-Language Pathology, Faculty of Special Education and Rehabilitation,
University of Belgrade, Serbia

Mirjana Petrović-Lazić

Department of Speech-Language Pathology, Faculty of Special Education and Rehabilitation,
University of Belgrade, Serbia

Abstract *The development of the child's speech sound articulation ability and phonological awareness goes through different stages during the child's preschool years. The aim of our research was to determine the articulation abilities and phonological awareness level in children with typical development. Our sample comprised 195 children aged five to seven. Speech sound articulation abilities and phonological awareness were assessed by means of the Global Test of Articulation and the FONT Phonological Awareness Test. The research results indicate that, depending on age, 42% to 78.3% of children are able to articulate clearly all 30 sounds of the Serbian language. An analysis of the Phonological Awareness Test results shows children performed best in the following tasks: syllable blending (99.1%), syllable segmentation (85%) and initial phoneme identification (86.1%), while they were least successful in the task of initial phoneme deletion (48.8%). Results have shown that children's success in most tasks within the framework of the elements of phonological awareness assessed – such as initial phoneme identification, rhyme recognition, phoneme segmentation, final phoneme identification, initial phoneme deletion and phoneme substitution (initial phoneme) – increases with children's age. The development of final phoneme identification, initial phoneme deletion and phoneme substitution (initial phoneme) abilities continues after children start school, as shown by data on the success rate among seven-year-olds. In view of the fact that phonological awareness plays an important role in the development and acquisition of reading ability, when working with preschool-age children particular attention should be devoted to tasks that stimulate the development of phonological awareness.*

Keywords: *articulation abilities, phonological abilities, phonological awareness, age differences, children with typical development.*

Артикуляционные и фонологические способности детей в возрасте от пяти до семи лет

Славица Голубович

Кафедра логопедии, Факультет специального образования и реабилитации,
Белградский университет, Сербия

Невена Ечменица

Кафедра логопедии, Факультет специального образования и реабилитации,
Белградский университет, Сербия

Надица Йованович-Симич

Кафедра логопедии, Факультет специального образования и реабилитации,
Белградский университет, Сербия

Мирьяна Петрович-Лазич

Кафедра логопедии, Факультет специального образования и реабилитации,
Белградский университет, Сербия

Резюме Развитие способностей артикуляции голоса и фонологической сознательности проходит различные этапы в дошкольный период. Целью нашего исследования является определение артикуляционных способностей и уровня развития фонологической сознательности у детей типичного развития. В исследовании приняли участие 195 детей в возрасте от пяти до семи лет. Для оценки способности артикуляции голосов и фонологической сознательности использовались Глобальный артикуляционный тест и Тест фонологической сознательности ФОНТ-тест. Результаты исследования показали, что в зависимости от возраста, 42–78,3% детей правильно произносят все 30 голосов сербского языка. Анализ результатов показал, что при оценке элементов фонологической сознательности дети достигли наибольших успехов в выполнении следующих заданий: объединение слогов (99,1%), слоговая сегментация (85%) и идентификация начальной фонемы (86,1%), тогда как наименьший успех показан при выполнении задачи устранения начальной фонемы (48,8%). Результаты также показали, что с возрастом детей повышается их успешность в решении большинства задач в пределах предполагаемых элементов фонологической сознательности, таких как: идентификация начальной фонемы, распознавание рифмы, фонематическая сегментация, идентификация конечной фонемы, устранение начальной фонемы и фонематическая замена (начальная фонема). Развитие способностей идентификации конечной фонемы, устранения начальной фонемы и субституции фонем (начальная фонема) продолжается и в течение поступления в школу, что подтверждается данными о процентной успеваемости детей в возрасте семи лет. Учитывая, что фонологическая сознательность играет важную роль в развитии и приобретении навыков чтения, особое внимание следует уделять задачам, способствующим развитию фонологической сознательности при работе с детьми дошкольного возраста.

Ключевые слова: артикуляционные способности, фонологические способности, фонологическая сознательность, возрастная разница, дети типичного развития.

Упутство за ауторе

Насиља и васпитање је часопис у којем се објављују оригинални научни, прегледни и стручни радови педагошке тематике.

Достављање радова

Радови се достављају искључиво електронском поштом на адресу:

casopis@pedagog.rs

Рад се доставља у текст процесору Microsoft Word, страница А4 формата, фонт Times New Roman, величина слова 12, проред 1,5.

Текстови треба да буду припремљени у складу са техничким стандардима и напоменама датим у Упутству за ауторе. Текстови који нису припремљени у складу са Упутством за ауторе не узимају се у разматрање.

Обавеза аутора је да на адресу редакције шаљу искључиво оригиналне радове који нису објављени или истовремено понуђени неком другом часопису. У складу са тим аутори су дужни да уз рад доставе и изјаву о ауторству, коју могу преузети са сајта часописа.

Језик рада

Радови се достављају и објављују на српском (користи се ћирилично писмо – Serbian, cyrillic), енглеском или руском језику.

Дужина рада

Радови треба да буду обима једног ауторског табака, односно до 30.000 знакова с празним местима. Прегледни радови и радови који представљају теоријске анализе могу да буду дужине до 50.000 знакова. У обим радова нису урачунати апстракт и списак коришћене литературе на крају рада. Уредници задржавају право да доносе одлуку о објављивању радове дужег обима од предвиђеног уколико тематика рада и/или предмет истраживања то захтевају и уколико се ради о научним текстовима високог нивоа квалитета.

Оцењивање радова

Након пријема радова за актуелни број уредници обављају преглед радова и доносе одлуку о томе који радови улазе у процес рецензирања.

Уколико се радови тематски не уклапају у концепцију часописа или нису усклађени са захтевима који треба да испуне текстови који се објављују у научним часописима, аутори се обавештавају о томе да рад не може бити прихваћен.

Радове који уђу у процес рецензирања процењују два компетентна рецензента. Рецензенти не знају идентитет аутора, нити аутори добијају податке о идентитету рецензента.

Након рецензирања, редакција доноси одлуку о објављивању, корекцији или одбијању рада. Аутори добијају информацију о одлуци редакције, при чему аутори чији су радови одбијени и аутори којима се радови враћају на корекцију добијају на увид рецензије.

Приликом достављања кориговане верзије текста, аутори су дужни да у писаној форми редакцију упознају са свим изменама које су начинили у тексту (број странице на којој се налази измена и означавање места на коме је промена извршена), као и да у тексту јасно означе извршене измене у складу са примедбама и препорукама рецензента.

Писање рада

Насловна страна. Насловна страна текста треба да садржи следеће информације: наслов рада, име, средње слово и презиме аутора (и коаутора), комплетан назив институције (на пример: одељење/департман/катедра, факултет, универзитет), место и држава (уколико је аутор из иностранства), службену е-mail адресу првог аутора.

Уколико су радови резултат рада на научно-истраживачким пројектима, у фусноти уз наслов рада на насловној страни рада треба дати основне податке о пројекту.

Све странице рада морају бити нумерисане (у доњем левом углу).

Наслов рада. Наслов рада треба да буде концизан, прецизно формулисан, написан у реченичној форми, болд, величина слова 14, центрирано.

Апстракт. Апстракт треба да има од 150 до 250 речи. Апстракт се прилаже на језику на којем је писан рад. Апстракт се објављује на три језика (српски, енглески и руски), а редакција

обезбеђује превођење апстрактна на друга два језика. Уколико се ради о радовима који представљају приказ обављених истраживања, апстракт треба да садржи следеће елементе: значај проблема истраживања, циљеве истраживања, методологију истраживања, кључне резултате истраживања, закључке и педагошке импликације. У случају прегледних радова и радова који представљају теоријске анализе, апстракт треба да садржи: проблем који се у раду разматра, приказ структуре рада, кључне информације и објашњења која се дају у тексту и закључке.

Кључне речи. Уз апстракт треба дати и кључне речи (до пет) на језику рада. Кључне речи треба да буду релевантне за проблематику којом се рад бави и погодне за претраживање. Препоручујемо коришћење тезауруса, као што је нпр. ERIC: <https://eric.ed.gov/?ti=all>

Структура рада. Рад треба да буде структуриран на логички уређен начин. Радови који представљају приказ обављених истраживања треба да садрже следеће целине: увод, представљање теоријских основа истраживања, опис методологије истраживања, приказ резултата истраживања са дискусијом (уз навођење педагошких импликација обављеног истраживања) и закључке. Прегледни радови и радови који представљају теоријске анализе, поред увода и закључака треба да буду структурирани у складу са основном темом рада.

Наслове одељака треба јасно и прецизно формулисати и форматирати према упутству приказаном у Табели 1. Наслове одељака и поднасловне не треба нумерички означавати.

Табела 1

Начин формирања наслова одељака према нивоима

Ниво	Начин формирања
1	Центрирано, болд, фонт 12
2	Лево поравнање, болд, фонт 12
3	У реченичној форми, увучено, болд, фонт 12
4	У реченичној форми, увучено, болд и курзив, фонт 12
5	<i>У реченичној форми, увучено, курзив, фонт 12</i>

Референце. Позиве на изворе у тексту и списак коришћене литературе на крају рада треба дати у складу са АПА стилом (*APA Citation Style - American Psychological Association 6th Edition*).

У списку коришћене литературе на крају рада и у заградама у тексту све референце, укључујући оне на српском језику, наводе се латиницом. Презимена страних аутора у тексту се наводе или у оригиналу или у српској транскрипцији – фонетским писањем презимена. Уколико се транскрибују, у загради се обавезно наводе у оригиналу, на пример: Скот (Scott, 2004).

Позиве на изворе у тексту треба дати у заградама уз навођење: презимена аутора, године издања коришћеног извора и броја странице уколико се ради о цитату. Навођење више аутора у загради треба уредити абecedним редом према почетном слову презимена аутора, а не хронолошки. Ако су у питању два аутора, у загради се наводе оба аутора. Уколико је више од два, а мање од шест аутора, када се референца први пут јави у тексту, наводе се сви аутори, а сваки наредни пут у загради се наводи презиме првог аутора и скраћеница „i sar.” или „et al.” (у зависности од језика на ком је рад објављен). Када је шест и више аутора наводи се само први аутор и скраћеница „i sar.”, односно „et al.”.

Списак коришћене литературе треба да обухвати искључиво изворе на које се аутор позива у раду. Референце се наводе абecedним редом по презименима аутора. Ако се наводи више радова истог аутора, радови се излажу хронолошким редом (од најстаријег ка најновијем раду). Уколико има више аутора, референца се наводи према презимену првог аутора и садржи презимена и иницијале осталих аутора. Уколико постоји више радова истог аутора са истом годином објављивања, радови треба да буду означени словима а, б, с итд., уз годину издања у загради (нпр: 2012а, 2012б).

На списку коришћене литературе на крају рада не треба стављати редне бројеве испред референци.

Примери навођења референци на списку коришћене литературе на крају рада:

Књига: Референца треба да садржи презиме и иницијале свих аутора, годину издања у загради, наслов књиге (курзивом), место издања и издавача.

Apple, M. W. (2012). *Ideologija i kurikulum*. Beograd: Fabrika knjiga.

Чланак у часопису: Референца треба да садржи презиме и иницијале свих аутора, годину издања у загради, наслов чланка, пун назив часописа (курзивом), волумен (курзивом), број, странице и, уколико је доступно, DOI ознаку (у <https://> форми).

Colić, V. (2012). Roditelji i vaspitači o pripremi dece za polazak u školu. *Pedagogija*, 67(2), 252-260.

Emmer, E. T., & Stough, L. M. (2001). Classroom management: A critical part of educational psychology, with implications for teacher education. *Educational Psychology*, 36(2), 103-112. https://doi.org/10.1207/S15326985EP3602_5

Поглавље у књизи (тематском зборнику): Референца треба да садржи презиме и иницијале свих аутора, годину издања у загради, назив поглавља, иницијале и презиме свих уредника, наслов књиге (курзивом), прву и последњу страницу поглавља у загради, место издања и издавача.

Maksić, S. i Pavlović, J. (2013). Nastava koja podržava kreativnost. U R. Nikolić (ur.), *Nastava i učenje, Kvalitet vaspitno-obrazovnog procesa* (str. 53-64). Užice: Učiteljski fakultet u Užicu Univerziteta u Kragujevcu.

Cruse, D. A. (2002). Hyponymy and its varieties. In R. Green, C. A. Bean, & S. H. Myaeng (Eds.), *The semantics of relationships: An interdisciplinary perspective* (pp. 3-22). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Научни скупови и конференције – радови штампани у целини: Референца треба да садржи презиме и иницијале свих аутора, годину издања, наслов прилога, иницијале и презиме свих уредника, наслов издања (курзивом), прву и последњу страницу прилога, место издања, назив институције – организатора скупа.

Spasenović, V., Vujić Zivković, N., & Skubic Ermenc, K. (2012). The role of comparative pedagogy in the training of pedagogues in Serbia and Slovenia. In N. Popov, C. Wolhuter, B. Leutwyler, G. Hilton, J. Ogunleye, & P. Almeida (Eds.), *International perspectives on education, BCES Conference* (pp. 36-42). Sofia: Bulgarian Comparative Education Society.

Докторске дисертације и магистарске тезе: Референца треба да садржи име аутора, годину, назив документа (курзивом), назнаку: докторска дисертација или магистарска теза, базу у којој је објављена, број дисертације у бази уколико је преузет из базе

Stamatović, J. (2013). *Samovrednovanje nastavnika u funkciji unapređivanja vaspitno-obrazovnog rada* (doktorska disertacija). Preuzeto sa NaRDUS (123456789/3226)

Web документ: Референца треба да садржи име аутора, годину, назив документа (курзивом) и интернет адресу.

UNICEF (2018). *Jačanje porodica iz osetljivih grupa: pogled na mogućnosti*. Beograd: UNICEF. Preuzeto sa <https://www.unicef.org/serbia/publikacije/jacanje-porodica-iz-osetljivih-grupa>

OECD (2014). *TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning*. TALIS, OECD Publishing. Retrieved from http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/talis-2013-results_9789264196261-en

Званична документа: Референца треба да садржи назив документа (курзивом), годину објављивања, назив гласила, број.

Pravilnik o programu svih oblika rada stručnih saradnika (2012). Prosvetni glasnik, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 5/2012.

Табеле и графикони. Свака табела, односно графикон треба да буде означен одговарајућим бројем. Јасно и прецизно формулисан наслов табеле или графикона даје се у новом реду, у курзиву. Наслов табеле треба да буде позициониран изнад табеле (видети Табелу 1 овог упутства), док наслов графикона треба дати испод графикона. Све скраћенице наведене у табелама и графиконима треба да буду објашњене. Објашњења (легенду) треба дати испод табеле или графикона. Табеле не треба да садрже вертикалне линије, док хоризонталне линије треба користити само између заглавља

табеле и приказаних података (као на примеру у Табели 1) и на дну табеле. Изузетно, хоризонталне линије дозвољене су и у оквиру самог заглавља уколико то доприноси прегледности табеле.

Табеле и графикони треба да буду дати у Microsoft Word формату (што подразумева да су графикони илустровани у Word-у). У случају да текст садржи табеле и графиконе преузете са интернета, треба да се дају искључиво у резолуцији 300 dpi, grayscale color mode. Ти параметри важе и за фотографије које се прилажу као део текста.

Ознаке статистичких тестова и мера. Све ознаке статистичких тестова и мера треба писати курзивом у целом тексту рада, укључујући и табеле (*M, SD, F, t, p*).

Фусноте и скраћенице. Фусноте и скраћенице требало би избегавати. Уколико се користе, фусноте треба да садрже само додатни текст (коментар), а не податке о коришћеним изворима.

Напомена: Уз рад је потребно редакцији доставити следеће информације о аутору (ауторима): име, средње слово и презиме, година рођења, (научно) звање, радно место, службену e-mail адресу, контакт телефон.

Contributors' notes

Studies in Teaching and Education is a journal in which original scientific research articles, reviews and action research reports in the field of pedagogy are published.

Submission of papers

Papers should be submitted by e-mail only to

casopis@pedagog.rs

The paper is submitted in the text processor Microsoft Word, page A4 format, font Times New Roman, font 12, line spacing 1.5 lines.

Papers should be submitted in accordance with the technical standards given in the Contributors' notes. If papers are not prepared in accordance with the technical standards given in the Contributors' notes will not be taken into consideration for publishing.

Authors should submit original manuscripts of papers which have not been previously published or simultaneously submitted to another journal. In accordance with these rules, authors are obligated to submit Authorship statement which can be downloaded from the journal's webpage.

Language

Papers should be submitted in the Serbian language (cyrillic alphabet), English or Russian.

The length

The papers should not exceed 30000 characters and spaces. The review papers and papers that represent theoretical analyzes can be up to 50,000 characters long. The Abstract and Reference List, which should be at the end of the paper, are not included. Editors in- chief reserve the right to make a decision on publishing papers which exceed the maximum amount of characters if the subject matter and / or the subject of research requires it and in the case of scientific papers of a high quality level.

Evaluation of papers

After the receipt of the papers for a particular issue the current editor in-chief reviews them and decides which will enter the reviewing process.

If a paper does not fit the concept of the journal, or the text does not follow the instructions given in the Contributors' note and other requirements, the authors will be informed about the rejection of the paper.

Papers which enter review process will be reviewed by two competent reviewers.

The reviewers do not know the author's identity, and the authors do not receive information about the identity of the reviewers.

After the review, the Editorial Board decides on publishing, eventual correction or the rejection of a paper. All authors receive information about the Board's decisions, and those authors whose papers are rejected or require corrections receive reviews, too.

If an author submits the paper again they should report (in written form) about all changes done on the original text (page number and marked place where the change was done) in accordance with the remarks and suggestions of the reviewers.

Writing a paper

Title page. The title page should contain the following information: the title, the name of the author/s (co-authors), the name of the institution (for example: department, faculty, university), the town and the state (if the author is from abroad), the address of the first author.

If a paper reports about the work in scientific-research projects, the essential information about the project should be given in a footnote following the title.

All pages should be numbered (in the lower left corner).

The title. The title should be concise, precisely formulated in the form of a sentence, bolded, font size 14.

Abstract. An abstract should contain from 150 to 250 words. The abstract should be written in the language of the paper. It will be published in three languages (Serbian, English, Russian), and the Editorial Board provides translations in other two languages. If a paper is about a performed research the abstract should contain the following elements: the importance of the researched problem, the aims of the research, research methodology, key results, conclusions and pedagogic implications. In the case of review papers and papers dealing with theoretical analyses the content of the abstract should reflect the nature of the paper and the content of the text.

Keywords: The author(s) should provide up to five keywords in the language of the paper which follow the abstract. Key word should be relevant to the subject of the paper and searchable. We recommend using for example ERIC: <https://eric.ed.gov/?ti=all> thesaurus.

The structure of a paper. The paper should be structured in a logical and proscribed way. The papers describing a performed research should contain: introduction, initial research hypotheses, research methodology, results and discussion (with pedagogical implications of the conducted research) and conclusions. Review papers and works that represent theoretical analyzes, in addition to the introduction and conclusions, should be structured in accordance with the basic topic of work.

The heading of the sections should be formulated precisely and according to the instructions given in the Table 1. The headings and sub-headings should not be numerically denoted.

Table 1

Format for five levels of heading

Levels	Format
1	Centered, boldface, font 12
2	Flush left, boldface, font 12
3	Sentence case, indented, bold, font 12
4	<i>Sentence case, indented, bold and italic, font 12</i>
5	<i>Sentence case, indented, italic, font 12</i>

References. The references/bibliography should be stated according to the *APA Citation Style - American Psychological Association 6th Edition*.

Note: The paper should be accompanied by the following information about the author(s) to the Editorial Board: the name/s, middle name/s and surname/s of the author/s, the year of birth, academic qualification, work position, e-mail address.

Правило публикации для авторов

В журнале „Обучение и воспитание“ (Настава и васпитање) публикуются педагогические научные и обзорные статьи.

Представление рукописи. – Материалы направляются в редакцию только по электронной почте по адресу:

casopis@pedagog.rs

Требования к оформлению рукописей: Текст должен быть представлен в текстовом редакторе Microsoft Word, на странице стандартного формата А4, шрифтом – Times New Roman, размер шрифта 12, межстрочный интервал – 1,5. При отправке статьи по электронной почте необходимые шрифты прилагаются отдельными файлами.

Язык статей. – Журнал выходит на сербском языке, на кириллице (Сербиан, Кириллик). К публикации также принимаются статьи на английском и русском языках, написанные зарубежными сотрудниками. Статьи публикуются на сербском, английском или на русском языке; каждая статья сопровождается резюме на сербском, английском и русском языках.

Объем статьи. – Предельный объем рукописей – 16 страниц основного текста, или 30 000 знаков с пробелами. В объем статьи не входят резюме и список используемой литературы в конце статьи.

Оценка рукописи. – Главный редактор принимает решение о том, какие из полученных рукописей пройдут процесс рецензирования. Рукописи, оформленные без соблюдения указанных требований, не рассматриваются. Рукописи рецензируются двумя компетентными рецензентами. Рецензентам не сообщается имя автора, автору не сообщать имена рецензентов. После рецензирования редакция принимает решение о публикации, доработке или отказе от публикации. Все авторы получают информацию о решении редакции. Если автор вновь представляет данную работу для публикации, он должен в письменном виде сообщить о всех изменениях, которые он сделал в тексте (номер страницы и место изменений), в соответствии с замечаниями и рекомендациями рецензентов.

Заглавный лист. – Заглавный лист текста должен включать следующую информацию: название статьи, сведения об авторе (соавторах): фамилия, имя, ученая степень, звание, место работы, город, страна. В случае, если работа содержит результаты, полученные в рамках научно-исследовательского проекта, в сноске приводится основная информация о проекте.

Все страницы текста должны быть пронумерованы (левый нижний угол).

Заглавие статьи. – Заглавие статьи печатается строчными буквами, жирным шрифтом.

Резюме. – Предельный объем резюме 1400 знаков (с пробелами). Резюме к статье должно быть представлено на языке статьи. Резюме публикуется на сербском, английском и русском языке, а редакция обеспечивает перевод резюме. В резюме предлагаемых для публикации научных статей автор должен дать обоснование актуальности темы, четкую постановку целей и задач исследования, аргументацию, обобщения и выводы, представляющие интерес своей новизной, научной и практической (педагогической) значимостью. В случае обзорных статей и статей представляющих собой теоретический анализ, содержание резюме должно соответствовать характеру работы и содержанию текста.

Ключевые слова. – Резюме сопровождается списком ключевых слов (до пяти) на языке работы.

Структура работы. – Статья должна быть структурирована соответствующим образом. Все работы должны иметь введение и заключение. Кроме того, исследовательские работы должны иметь следующие разделы: теоретические основы исследования, методологию, результаты и обсуждение полученных результатов. Структура обзорных и других статей должна быть согласована с основной темой работы.

Заголовки разделов печатаются курсивом. Заголовки разделов и подзаголовки приводятся без нумерации.

Ссылка. – Литература, на которую даются ссылки в тексте, приводится в конце статьи в соответствии с АПА (APA Citation Style – American Psychological Association).

Примечание. К рукописи прилагаются следующие сведения об авторе (авторах): фамилия, имя, отчество, год рождения, ученая степень, звание, место работы, электронный адрес.

Publisher:
Pedagogical Society of Serbia
Terazije 26, 11000 Belgrade
Telephone: +381 11 268 77 49
www.pedagog.rs
e-mail: casopis@pedagog.rs

Co-Publisher:
**Institute of Pedagogy
and Andragogy Faculty of Philosophy,
University of Belgrade**
Čika Ljubina 18-20, 11000 Belgrade,
Serbia
Telephone: +381 11 3282 985

Editors

Živka Krnjaja, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
Lidija Radulović, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

Editorial Board

Biljana Bodroški Spariosu, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
Lidija Vujičić, PhD,
Faculty of Teacher Education, University of Rijeka, Croatia
Julijana Vučo, PhD,
Faculty of Philology, University of Belgrade, Serbia
Saša Dubljanin, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
Vesna Žunić Pavlović, PhD,
Faculty of Special Education and Rehabilitation, University
of Belgrade, Serbia
Pavel Zgaga, PhD,
Faculty of Education, University of Ljubljana, Slovenia
Nataša Matović, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
Matti Meri, PhD,
Department of Education, University of Helsinki, Finland
Vladeta Milin, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
Saša Milić, PhD,
Faculty of Philosophy in Nikšić, University of Montenegro,
Montenegro
Dragana Pavlović Breneselović, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
Ilka Parchmann, PhD,
Leibniz Institute of Science and Mathematics Education,
Kiel University, Germany
Jan Peeters, PhD,
Centre for Innovation in the Early Years, Department of Social Work
and Social Pedagogy, Ghent University, Belgium
Rosica Aleksandrova Penkova, PhD,
Department of Teacher Education, University „Kliment Ohridski“,
Sofia, Bulgaria
Alla Stepanovna Sidenko, PhD,
Faculty of Educational Studies, Lomonosov Moscow State
University, Russia

Milan Stančić, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
Jelisaveta Todorović, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia
Emina Hebib, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

Publishing Council

Mara Djukic, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia
Nenad Glumbić, PhD,
Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of
Belgrade, Serbia
Mitja Krajncan, PhD,
Faculty of Education, University of Primorska, Koper, Slovenia
Snežana Lawrence,
PhD, Faculty of Health, Education, Medicine and Social Care,
Anglia Ruskin University, United Kingdom
Sofija Vrcelj, PhD,
Faculty of Philosophy, University of Rijeka, Croatia

Secretaries

Bojana Stojanović, Pedagogical Society of Serbia
Luka Nikolić, Institute of Pedagogy and Andragogy

Proof reader

Tatjana Dogdibegović

English language proof reader

Ana Popović Pecić, MA

Translators

Ana Popović Pecić, MA (for English language)
Dara Damljanović, PhD (for Russian language)

Technical Editor

Mara Torbica Jovanović

Printed by

„Službeni glasnik“

Number of copies

350

**Publishing of the journal is financially supported by
Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia and Faculty of
Philosophy, University of Belgrade**

Indexing: SCIndeks

The Journal is issued three times a year

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37

НАСТАВА и васпитање = Studies In Teaching and Education = Обучение и
воспитание / главни уредник Живка Крњаја ; одговорни уредник Лидија
Радуловић. - Год. 1, бр. 1 (март 1952)- . - Београд : Педагошко друштво Србије
: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у
Београду, 1952- (Београд : Службени гласник). - 24 cm

Три пута годишње. – Текст на срп. и енгл. језику.
ISSN 0547-3330 = Настава и васпитање
COBISS.SR-ID 6026754